

Ο, ΤΙ ΒΛΕΠΕΙ

Βγήκε το πρώτο φυλλάδιο των «Προσφυγικών» του κ. C. Βλαχογιάννη, με τη συνείδηση και το τέλος της ανέκδοτης μελέτης του Βηλαρά και μ' άλλα πολλά.

— Όμορφα και χαιρετωμένα μίλησε την περασμένη Κυριακή τέταρτοήμερο στην «Εθνική γλώσσα» ο κ. I. Κουτυλάκης.

— Ο κ. Κουτυλάκης με αγανάκτηση αποκέρυψε και το επίθετο «αδελλικό» που αυτός το κατασκεύασε, έτσι για γούστο και για να πειράξει ένα δυο φίλους του μήν κέθοντας τα μαλλιά τους σύρριζα με τη μηχανή, και που τάρπαζαν οι άνεργοι, ίσα ίσα γιατί δεν έλεγε και διέλεγε τίποτα, και το κολλήσανε στους δημοτικιστάδες.

— Όσο όμως κι αν τσποκέρυψε το ανέργο επίθετο ο κ. Κουτυλάκης, αυτό θα μείνει άθνατο, γιατί άθνατη θα μείνει πάλι τόσο μας καίτη άνοησία.

ΘΕΑΤΡΙΚΕΣ ΚΟΥΒΕΝΤΕΣ

Ο ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΦΩΚΑΣ

Προχτές παραστάθηκε στο Βασιλικό ο «Νικηφόρος Φωκάς» του Βερναρδάκη. Την άλλη μέρα δ-λες οι φημερίδες γεμίσανε μ' επαινούς, και χοντρά λόγια για την έξοχη πλοκή της υπόθεσης, το ύφος των ιδεών κτλ. Γραφήκανε δηλαδή όλες οι συνειθι-σμένες σαχλολογίες που ακολουθούν την παρά-σταση του έργου κάποιου κατά συνθήκη ξακουστού συγγραφέα. Έπειδή το έργο γράφηκε απ' το Βερναρ-δάκη, που έτυχε άλλωστε νάχει κάποια επιτυχία, όλοι οι ρέπορτερ—κριτικοί πριν ίσως να δούνε ακόμη τί λογής πράμα είν' η κωμούρια τραγωδία, χαρά-ξανε τη σφή κριση τους, και πρωί πρωί μάζε την ξε-φουρνίσανε στις φυλλάδες τους. Στόν τόπο που όλα τα πράματα είναι άστεία, κι' όλα τα καθήκοντα έχουνε καταστήσει κατά συνθήκη ψέματα, θάτανε πολύ άφύσικο να κρίνουμε βουτώντας τη πένα μας στην κριτική αλήθεια, πολύ δέ φυσικό—άτως δά και γίνεται—να γράφουμε ότι ο πολύς όχλος τριγύρω μας πάντοτε αστόχαστα, άμελέτητα και κακότε-χνα κρίνει.

Μιά όμως που η καλή άρχή έγινε πρώτα πρώτα στο «Νουμά» και πολλά κατά συνθήκη ξακουστά πρόσωπα ξεσκεπάστηκαν για να δείχτουνε πως πρα-ματικά είναι και τί αξίζουνε, μιά που ο Δάσκαλος πρώτος στο μεγάλο άγώνα καταπίαστηκε για να γκρεμίσει με το σκεπάρνι της άμελιχτης κριτικής πολυλάτρεφτα είδωλα περασμένης γενιάς, άς ξακο-λουθήση η δουλειά μας τό δρόμο της, κι' άς μη δειλιάζουμε καθόλου όταν μπροστά μας σά βρυκο-λάκοι ξεπετιούνται άψυχα συτρίματα και ζητάνε ν' άρμείζουν απ' τον πολύ όχλο τη ζωή που για πάντα τους άφησε.

Ο όχλος δέ μπορεί να νοιώση την άληθινή τέχνη. Μονάχα τ' άποτελέσματά της μπορεί ν' άπο-λάψη. Ο,τι ώραίο και μεγάλο που δέ μπορεί να καταλάβη τό περιγελάει. Είν' έτοιμος να θαυμάση τό πρόστυχο και τό χοντρά όταν του παρουσιάζεται με μορφή λαμπερής χυδαιότητας. Τ' άπλό και με-γαλοφάνταστο που κκευθεία χτυπάει στη σκέψη του δέ τό θέλει, ό,τι όμως χαδεύει τις αίστησες του τό λατρεύει. Κ' έτσι τό θέατρο από τόπος σκέψης και μελέτης, γίνεται κοινό και πρόστυχο πανόραμα για κείνονε που γράφει για τον όχλο. Ο ποιητής πρέπει να γράψη ή για τό λαό, παίρνοντας για βάση του έργου του την άγνή δημοτική ψυχή που κρυφο-κοιμάται σε κάποιο μακρινό κορφοβούνι, και που ο

άπλοκαρδός και μεγαλοφάνταστος λαός νοιώθει, γιατί είναι ζυμωμένη με τά ιδανικά του και τους πόθους του, ή για τους άλλους εκλεχτούς άφήνω-τες ήλευθέρη τη σκέψη του να πετάξω στους πλα-ταίς όρίζοντας της φαντασίας και της τέχνης.

X

Είναι ιδέες αυτές που θέλα στην ψυχή μου γεννήθήκανε όταν ύστερα απ' την 4η πράξη του «Νικηφόρου Φωκά» τό φρακοφορεμένο άκροατήριο φρενιασμένα χειροκροτούσε! Και τί νομίζετε; Καμ-μιά ύπέροχη σκηνή πάθους, αγάπης, τραγικότητας, θυσίας;... τίποτα, τίποτ' απ' αυτά. Τις άγριοφω-νάρες των στρατιωτών που θέλανε να μπουνε στο πα-λάτι του Φωκά, τά σπαθιά που χτυπούσανε, τό σφύριγμα τάνιμου, τη μιά σκηνή που σηκωνότανε και την άλλη που έπεφτε, για να μάζε δείξη έτσι πανοραματικά, θεαματικά, τό τραγικό μεγαλειό της άγριας νύχτας που σκοτώνανε ένα από τους καλύτε-ρους αυτοκράτορες του Βυζάντιου.

Γιατί αυτά μονάχα βρήκε ο ποιητής να μάζε παρουσίαση και μ' αυτά γύρεψε να μάζε συναρπάση. «Άς έχει χάρη ή ιστορία, που αναφέρει ότι η νύ-χτα που σκοτώσανε τό Νικηφόρο εταν άγρια και βροχερή κ' έτσι έδωκε στο συγγραφέα εύκολο σκη-νικό κάλα, για να συγκινήση τ' άκροατήριο. Πα-νόραμα λοιπόν! Φανταστήτε μιά κάμαρα βυθισμένη στο σκοτάδι, και άγριους συνομώτες να κρυφοφυ-λάνε στις γωνίες, και βροχή να πέφτη απ' όξω, κι' άνεμος να σφυρίξη λυσασμένα, και πομπώδη φρα-σεολογία σά γλώσσα πανοραματζή, και σπαθιά, ντουφέκια, κρήνη στρατιωτών, σάλπιγγες, ώρολόγια μυστικά που στη σιγή της νύχτας σημαίνουνε πέν-θιμα, και κουροπαλάτσηδες χρυσοστολισμένους, και παρακοιμάμενους, και τρεξίματα και ώμορφες λέξεις σαν τό άρδήςλωσ, πεπτωκώς, έθελκοίκως, σώτερ άγ-γελε κτλ. κ' έχετε την περίφημη δραματική τέχνη. Και οι άκροατές χειροκροτούν λυσασμένα. Μά τί πρός θεού; Τους μηχανικούς του θεάτρου χωρίς άλλο! Κι' όμως είναι οι πιδό εκλεχτοί θεατές που μπορεί να παρουσίαση Έλληνικό θέατρο. Δέν είναι βέβαια όχλος. Άλλά συναρπάζεται έτσι χωρίς να σκεφτή καθόλου του άρέσει τό θέαμα κι' αυτό φτάνει. Ες-χινάει ότι βρίσκεται σε θέατρο όπου πήγε να φχαρι-στήση τό πνέμα και ν' άπολάψη στα κατάβαθα της ψυχής του, τη τέχνη που μιλάει στο νοδ μονάχα, και στη σκέψη. Νομίζει πως βρίσκεται σε τσίρκο όπου τό μάτι φτάνει να φχαριστιέται και τίποτ' άλλο. Υστερώτερα όμως όταν φεύγοντας από τό θέατρο σκεφτή λιγάκι τί άκουσε, και τί κατά-λαβε, και ιδεί ότι τίποτα δέ κατάλαβε γιατί τίποτα δέν είχε να καταλάβη, τότε πιά όμολογάει ότι τό έργο δέν άξιζε τον κόπο. Μά και πάλι πολλές φορές κρατιέται απ' τό να πη την άληθινή γνώμη του άν τύχη συγγραφείας του έργου νάναι κάποιος κατά συν-θήκη ξακουστός. Άλλ' έτσι δέ γίνεται τίποτα. Χρειάζεται την ίδια στιγμή της παράστασης του μιά δυνατή όμόφωνη διαμαρτύρηση, ένα γερό σφύ-ριγμα, μιά δίκια και ίερή αγανάκτηση για την κα-κομοίρα την Τέχνη που τόσο άνιερα ξεσκίζεται. Έ-τσι μονάχα ύπάρχει έλπίδα να γλυτώσουμε απ' τις πανοραματικές τραγωδίες.

X

Και τώρα άς δούμε τί είν' αυτή η καινούρια τραγωδία που μάζε την παρουσίασανε γι' άριστούρ-γημα γλώσσας και τέχνης.

Ο κ. Βερναρδάκης είναι βέβαια λάτρης του άρ-χαίου κόσμου. Αυτό δά τό δείχνει κάθε λίγο και λιγάκι στα έργα του που προσπαθεί να φτάση τους τραγικούς. Για να δούμε λοιπόν κι' άν ακολουθή

τους κανόνες που χάραξε ο Άριστοτέλης στην τρα-γωδία. Κάπου νομίζω πως ο κύριος αυτός λέει ότι ένα από τά πρώτα συστατικά της τραγωδίας είναι και ο «ήδυσμένος λόγος». Και ποιος άραγε να είναι ο ήδυσμένος αυτός λόγος; Λόγος, δηλαδή γλώσσα, που γλυκά κι' άρμονικά χτυπάει στ' αούτι, που εύ-κολα πλέκεται σ' ιδέες και σε σκέψες, που όλοι τη νοιώθουνε άμέσως χωρίς βοήθεια λεξικού, που σου μιλάει κατευθεία στην καρδιά σου, σε συγκινεί, σε συναρπάζει, σε κάνει να κλαίς, να γελάς, να πο-νάζε, να χαιρέσαι; ή γλώσσα που ποτίς δέ μιλήθη-κε από χείλη ζωντανών ή πεθαμμένων, βάρβαρη, άκατάληπτη, ανακόλουθη, άνόητη, μπορούμε να πούμε, γιατί δέν είναι ούτε άρχαία, ούτε νέα, μά ούτε και καθαρεύουσα, άφου πουθενά δέν άπαντί-εται γραμμένη έξόν από τους προλόγους του Μι-στριώτη; Άς άπαντήσουνε σ' αυτό οι κύριοι των πραινών και βραδινών φημερίδων που βρήκανε τη γλώσσα μαγική, γοητεύουσα κτλ. Έκτός άν θέλου-νε να κοροϊδευόμαστε. Είναι ή δέν είναι — τεχνικό ιδίωμα—η γλώσσα που σε τρυφερούς—καθώς του-λάχιστο τους νομίζει—στίχους λέει...

Οι μοισσοκυθικοί του Αίμου θώες... ή λέξεις σαν τό «είσερπήση» ή «φριμάγματος» ή «υπερφίλοι»; κτλ.

Άν έξαιρέση κανείς τό Βερναρδάκη, τον Κύριο Κλίωνα, τό Μιστριώτη και δέ ξέρω κ' έγώ ποιόν άλλο «επιφανή και διαπρεπή», ποιος μπορεί να γράψη ή και ν' άκούση με φχαρίστηση τέτοια γλώσσα; Ο κ. Βερναρδάκης έγραψε την τραγωδία του για Έλληνες. Μά οι Έλληνες, κ' Έλληνες εί-μαστε όλοι μεις που πήγαμε να την άκούσουμε, μέσα σ' εκατό λέξεις που μάζε έλεγαν οι καημένοι οι ήθο-ποιοί, χάναμε τις όγδόντα γιατί δέν τις καταλα-βαίναμε ή επί τέλους κι' άν ξέραμε τό νόμά τους δέν τις αίστανόμαστε. Μάζε φαινόντουσαν ξένες κι' άνούσιες. Κ' έτσι ο σκοπός της τραγωδίας που είναι ή άληθινότερη και ζωντανότερη αναπαράσταση της ζωής, χάνεται μέσα στην ψευτιά της γλώσσας, γιατί τάληθινά αίστήματα που θέλει να μάζε παρου-σίαση ο ποιητής, μάζε τά ζυγραφίζει τόσο ψεύτικα κι' άντιτεχνικά, που κι' αυτή ή ιστορική αλήθεια καταντάει να μάζε φαίνεται άπίστευτη. Πώς δά θέλετε να πιστέψετε ότι η Άγάπη και ο Τσιμι-σκής αγαπιούνται, όταν άκούτε λέξεις σαν τό «ώ σώτερ άγγελε»;

Πολλοί δημοτικιστές πηγαινόντας στο θέατρο λέγανε: Ξέρουμε πως ή γλώσσα θάναυ υπερκαθα-ρέθουσα, και δέ θά μάζε άρέσει, μά πάζε για τη δραματική τέχνη. Πρώτα, πρώτα ή τέχνη όσο με-γάλη κι' άν είναι θέλει φορεσιά, και μάλιστα όσο μεγαλύτερη είναι τόσο μεγαλύτερη ή άκριβότερη φορεσιά θέλει. Όσο πιδό ψηλά πάει ή φαντασία του ποιητή τόσο πλουσιώτερη και ζωντανότερη γλώ-σος έχει ανάγκη για να μάζε πη τις σκέψες του και να μάζε φανερώση την τέχνη του. Τέχνη και Γλώ-σσα, καθώς θαρρώ είπε κάπου κι' ο Ψυχάρης, είναι δυό φιλενάδες άχώριστες. Άμα ή μιά πείσει στο ποτάμι, πέφτει κ' ή άλλη μαζί της. Είναι σά να πούμε οι Σιαμαίς άδερφάδες. Όστε οι δημοτικι-στές αστόχαστα μιλούσανε, μά επί τέλους κάτι πε-ρίμεναν. Τίποτα... γελασμένοι άπόμειναν. Υπερκα-θαρέθουσα ή γλώσσα μά πιδό υπερκαθαρέθουσα ή τέχνη. Να! μη σάς φανη παράξενο, μπορούμε να τό πούμε κι' αυτό. Καθώς ή καθαρέθουσα γλώσσα παίρνει λέξεις, φράσεις, σύνταξ' απ' την άρχαία, κι' άλλου μόν τις βάζει άκέρεις, άλλου δέ τις χαλάει φτιάνοντας δικό της δασκάλικό τυπικό, λαθιασμέ-νο και ψεύτικο. όπως πολλές φορές ο Ψυχάρης τό-δειξε, και καθώς οι φίλοι της καθαρέθουσας δέ μπορούν να νιώσουν ότι γυρισμός στην άρχαία γλώσσα, δέ θά πη άντιγραφη έκείνης, μά ξαναγέν-νηση σε μιάν άλλη πουχει όλες τις χάρες της πα-λιάς κι' όλη τη δύναμή της, κ' είναι άληθινή γνή-σια κόρη της, έτσι και ή καθαρέθουσα τέχνη άντι-γράφει τις σκηνές των άρχαίων τραγικών, παίρνει όλόκληρες φράσεις απ' τά κείμενα τους, τις μισομε-ταφράζει και τις παραχώνει, κνηγώντας παντού «τραγικούς ειρωνείες» «επεισόδια» «άντιθέσεις» για να γυρίση μιάν ώρα άρχύτερα στο κάλλος των με-